

הקדמה

אורלי וילנאי: הנושא בו נדון הערב, הוא הסכמי סחר בינלאומיים בשירותים החברתיים וכיצד הם משפיעים על נשים.

הידעתם, כי בהסכמי GATS, שירותים כמו קופות חולים וקרנות פנסיה, אינם מוגדרים כ"שירותים חברתיים", אלא כ"שירותים פיננסיים" או כ"שירותים מקצועיים"?

מהי המשמעות של הטרימינולוגיה הזו?

המשמעות היא, שאם יום אחד השירותים האלה יהפכו להיות חלק מהסכמי הסחר, אנחנו כנראה לא נרגיש, משום שאף אחד לא יאמר לנו שאת השירותים החברתיים הכניסו לתוך הסכמי הסחר, כ"שירותים פיננסיים".

כשברברה סבירסקי אמרה לי שהכנס הזה עוסק בהסכמי סחר ולא בתקציב, חשבתי שמדובר בפן אופטימי. אך לא.

הסיבה, הסבירה לי ברברה, היא, שכששתי העיניים ממוקדות על התקציב, אנחנו מפספסים הרבה מאד דברים בדרך, והסכמי הסחר הם חלק מהם.

ננסה להעלות שאלות מתבקשות, ולהגיע עד לרמה האופרטיבית.

Julia Scherf, director Heinrich Boell Foundation, Israel:

I would like to thank Barbara Swirski for putting this conference together and inviting Mohau Pheko to speak on international trade and women. The Heinrich Boell Foundation here in Israel has an office at 24 Nachalat Binyamin Street in Tel Aviv. We support the pluralism of civil society in Israel and invite women's groups working on the environment, minority issues, social rights, and workers' rights to tell us about their programs. We offer use of our conference room, which seats 50 people, free of charge, for meetings. The only limitation is that you have to call in advance to make sure it is not in use. We are the foundation of the Green Party in Germany. Our headquarters are in Berlin. Three and a half years ago we put trade on our agenda, for in the globalized world its impact is ever increasing. We work in Israel and in 22 offices around the world. The impact of globalization on the local level is of great concern to us. This event is especially important for me because it concerns a specific local situation. The aspiration for gender equality in the provision of services and the awareness of inequality in society are shared not only in Israel, but also in Africa, America, Asia and Europe.

The thing about Israel that shocks me most when I think about trade in the international context is the inequality. In Israel you have very developed parts of the country - think about Herzliya or the new air terminal. But not far away, you have a third world situation in some urban areas, like the old bus station in Tel Aviv, Arab villages that have high unemployment rates, foreign workers without rights and the situation of the Bedouin in the Negev. You have the

third world right next to the first world in one very small country. This situation was clear to me when I came here three years ago. I hope that awareness of this situation will create a good basis for more effective thinking about the differential effect of trade on different people in different countries.

Finally, I would like to tell you that I was privileged to participate in one of the conferences of the World Trade Organization (WTO). I went to Cancun in Mexico with a small Israeli NGO delegation, and we all came back amazed by the multitude of international activities going on. I was impressed by how committed people from different countries are to work together, despite the physical distances that separate them, to create more social justice and more equitable trade. I am very grateful to be able to listen to presentations like the one we are about to hear from speakers who know how to explain to non-economists what exactly international trade is all about and how it impacts on the local situation, especially for women.

Mohau Pheko, keynote speaker:

Good evening and Shalom! It is a great pleasure for me to be in Israel. This is my first visit.

I am particularly pleased to be here talking about one of my greatest passions (besides my daughter), which is international trade. I love talking about this subject not only because I am a trader myself, but also because I realize the importance of taking action when not everything that is happening in international trade works to the benefit of women. I hope that this evening will be a learning and sharing experience for all of us because I am sure there is a wealth of knowledge in this room. This is a wonderful moment for me and I want to thank the Adva Center for inviting me.

First I will talk a little about what trade is; then I want to go into the heart of the matter and talk about the World Trade Organization and how it works. Finally, I want to explain why it is critical for us as women and men to pay attention to GATS - the General Agreement on Trade in Services.

Now, we all live in a world that has been trading for a long time: we all buy and we all sell; we all negotiate on the market on a day-to-day basis. For me trade is not just about moving goods across borders and making huge profits. It is an instrument of development; somehow this has got lost in the debate. I believe trade is about people; it is about our way of life, our dreams, our aspirations and our ability to have a good standard of life. By being able to buy and sell in the marketplace as people, we build social relationships and that gets forgotten when we look at trade through the eyes of neo-liberalism. For example, it is almost obscene that in the European Union alone, 20 billion US dollars are being used to store surplus food, while on the other side of the world, in the South, there are people who are starving.

When you look at farmers in Africa, you see that 75% of the people who work on farms, who produce our food every single day, are women. When you pit them against huge agricultural companies, what you are doing is pushing people out of making a living, pushing them out of food security. When you think that every day there are people who are not able to put food on the table for their families, you know that something is wrong with the system.

We need to deconstruct and demystify the language of economists, especially trade economists. I sometimes think that their language is used to make very obvious, very commonsense things that we all understand on a daily basis confusing. You will hear a lot about *tariffs*; when one country sells goods to another, it is charged a special tax -- a *tariff* -- for bringing that good into the country. If I want to bring a product from South Africa into Israel, the Israeli government will charge me a tariff to bring that product in. Now, in the World Trade Organization, the idea is to remove all tariffs, so that we can move goods back and forth across each other's borders without paying this special tax. In trade you will also hear about *quotas*. For example, if I am selling cotton, Israel will tell me that I am only allowed to bring in so much cotton per year and not more than that. In trade, each country limits or decides how much of a product outsiders can bring in, and obviously it is a way to protect home industries.

The marketplace for me is where goods and services are sold; it is not a ghost that moves around. They say, "the market is doing this" and "the market is doing that." We all go to the market and we all buy and sell goods, but somehow when you hear about it on the news, and they say, "the market is doing this," it is almost as if they are talking about a human being. Trade *liberalization* means reducing tariffs and quotas, so that goods can move back and forth with ease between countries.

Free trade is the good that the World Trade Organization is trying to sell us. If we listen to our finance ministers, we will find that they are also talking about *liberalizing*, *deregulating*, and making sure that private companies are able to do business better in our countries.

Globalization is a term that everybody has become familiar with. Globalization means different things to different people. I would say that globalization is the name for an ongoing process in which trade, investments and information travel across international borders with increasing frequency and ease.

I think it is important to be aware of the principles that govern international trade; they are what really shapes trade in today's world. The first principle is called *national treatment*. It means that every country is supposed to treat goods in the same way. If a foreign company brings cotton into Israel, that company needs to be treated exactly like local producers. Countries are not allowed to grant subsidies to local producers, as subsidies distort competition. Now, in the countries of the European Union, many governments do help their farmers by giving them either technical or financial assistance. In Africa, where I come from, many farmers do not get either financial or technical assistance. You then have two farmers competing in the marketplace, one who gets

assistance and the other who does not. It is the financial subsidies that are the most problematic, because obviously if I'm getting assistance I can play around a little bit with my pricing; I can lower my price in order to compete better and bring my goods into the market with much more ease than the person who does not receive financial assistance.

Another principle of the World Trade Organization is called *most favored nation*. It states that if you give a benefit to one country, as a member of the World Trade Organization, you must give the same benefit to all other member countries. The problem is that we are not all equal as nations; I cannot scratch your back if your back is much bigger than mine.

Now, for a bit of history of trade. The General Agreement on Tariffs and Trade (GATT -- not to be confused with GATS), the predecessor of the World Trade Organization, was two things: an international agreement and an organization founded circa 1948 by 23 countries to regulate trade between them. It was not as binding as the WTO, and governments could decide how they wanted to participate. GATT was also an international organization created to support trade agreements. From the outset, it was a rich men's club, because it was mostly the rich countries that formulated the GATT agreement; many poor countries, for example, African countries, were still under colonialism. Under GATT, you could not just bring anything into a country if that country felt it was going to hurt local industry. As I mentioned before, all countries protect certain industries in order to protect their workers. Under GATT, it was felt that states should be allowed to decide what products come into their countries, how much comes in, and so on. In the 1990s, all that started to change. The very definition of "trade" expanded from goods into services into investment and into culture -- areas that had not been tradable under the GATT agreement.

[. . . omission due to technical problem with the recording]

Looking at the multilateral trading system - *multilateral trading* means that many countries are trading with one another. In the case of the World Trade Organization, you have 148 countries trying to trade, trying to build consensuses. It is difficult enough in marriage and in other one-to-one relationships to build consensuses; it is much harder to do so among 148 nations with different agendas and different needs. But what is very clear is that neo-liberalism has emerged as the driving ideology behind the WTO. Now, one of the tenets of neo-liberalism is that the private sector is the best provider of goods and services. The idea is that corporations can run hospitals, transportation systems, schools, universities and so on, because governments are corrupt and inefficient. Many of us buy into this argument. What we don't see is that when private companies begin to provide public services, the school fees go up, the health clinic fees go up, the cost of transportation goes up and those who earn very small salaries are no longer able to afford those services.

Why do we need government if the private sector is going to run everything?
Why do we need elections?

Privatization is an excellent entry for *liberalization*; they are twins that come from the same mother. They do two different things but they help one another. The government of Israel is planning to privatize the banks and the phone companies, and everybody says, "Oh it's very good to privatize the phone company; there will be more competition and we can get lower prices." Well, the very same thing is happening in South Africa, and I can assure you we are not getting better prices; all the telephone companies charge the same price. All you get to choose is the color of the logo you prefer. Privatization is a very good entry for liberalization, because it gets you used to paying for a service. Once you are used to paying for a service, it is liberalized; that is, companies from other countries are allowed to come into Israel to sell the service at a profit. I said trade is about people, and when people start losing jobs, something is wrong with the system.

Neo-liberalism also brings in authoritarian tendencies; trade negotiations are done in secret. You don't know what they are negotiating at the WTO. All you see is your ministers sitting at some WTO conference. You don't know why he is there, what he is talking about, whom he consulted beforehand and what he is going to come back with. And he hasn't come to you and said, "This is what I'm going to negotiate on your behalf." He comes home with this deal that you are supposed to take on because he signed a binding agreement that you know nothing about. This is what the WTO brings. We also see the beginning of virtual democracy, with key decisions being made by very few people but no popular support for those decisions. If these decisions are so good for us, why don't they come and talk to us about them? We might have some useful suggestions. Where there is popular participation, the policy choices and the outcomes are much better.

I want to move on to GATS. For me GATS is what I call "privatization by stealth," because they use such nice language, such romantic language, such sexy language, they seduce you into thinking you are getting something that is really fantastic, but at the end what you end up holding is really quite messy. The General Agreement on Trade in Services was signed by all member governments of the World Trade Organization in 1994. The previous GATT agreements covered goods only. The General Agreement on Trade in Services (GATS) potentially applies to just about every service you can think of: water, electricity, banking, transportation, telecommunications, health, education, even prisons. In South Africa, even the prisons are being privatized. I was shocked the other day when confirming my air ticket from Johannesburg to Iceland. I called this guy at South African Airways to confirm the flight and he gives me my reference number. I say, "Well, can I go to the Johannesburg Airport?" He says, "No, ma'am; I'm not in Johannesburg - I'm in Lucope [a prison]." I say, "Lucope? What are you talking about?" "Yes," he says, "I'm in Lucope; I'm a prisoner in Lucope." This is horrendous; prisoners have become free labor.

They are doing it in India as well. This is a model copied from the United States. Now we have got all these prisoners who have our ID numbers and they are asking us all these questions.

The aim of GATS is to promote international trade in services and to remove the barriers to such trade. Countries prepare requests and offers. The EU has prepared requests to many countries, including Israel. A request is to say, "We would like to come and participate in your financial services, your professional services, your transportation services, even your cleaning services." I do not know why the Europeans would want to come all the way to Israel to participate in cleaning services, as I think Israelis are capable of cleaning their own homes and businesses. The EU countries have requested Israel to allow them to compete with Israeli companies in the areas of business services, building, cleaning, washing and postal services -- handling and sorting. I am sure you have lots of people who can sort your mail. The EU countries also want Israel to remove the ban on *commercial presence* -- the ban on people actually doing business physically in Israel. Israel does not allow much of that. Another area in which European countries want to get involved here in Israel is the provision of water for human use and the handling of waste water. In my country, drinking water and sanitation go together; you cannot sanitize a place if you do not control the water. We have to take a good look at the language: you cannot "handle" water if you do not eventually want to control the water.

I repeat: we have to look at the whole picture: the purification of the water, the distribution of the water, and so on, for they are very clever and do not tell you their real aims. What we need look at is what end product is going to look like if foreign corporations come into our countries and begin to provide all of these services. We have to ask, what happens to women, what happens to jobs, what happens to workers in these areas? The people who stand to gain from international trade in services are the transnational corporations; they are the biggest drivers of this kind of trade, because services are huge money-making industries. The profits from the liberalization of water -- allowing companies like Suez and Bywater to come into your country and handle water provision -- is one trillion US dollars per year. Now many countries have resisted giving up provision of their services. But the more developed countries are pushing to include more and more services in WTO agreements.

What is happening in my part of the world is that many African countries are saying, "Well, we can give up water if we can get a concession on agriculture," not realizing they are going from the frying pan into the fire.

When it comes to services, I think the biggest argument is around public services: health care, education, water, and energy. Many of our governments - and our own parents - worked hard to build these assets for us, so that each generation would have the right to water and to education. Our countries have been even kinder: they have signed human rights conventions that ensure that their commitment to giving us public services is enshrined in the United Nations. Yet they write these rights away all the time. Now the issue is no longer *people's rights* to water or education, but about how *efficiently* we can provide education, how *efficiently* we can provide health services. They are selling off services that our parents got free of charge. I think this is probably the most dangerous thing, especially for women.

It is women -- in Israel too -- who dominate as workers in the public services as well as as users of these services. Thus, if you take those services away from the state and give them to the private sector, you are going to deny millions of women the ability to afford them. Moreover, you are destroying their jobs and denying them the privilege of working. Under GATS, "services" include no fewer than 160 services, and there is no agreement, by the way, about what a service actually is. There are four ways in which a service can be provided under the General Agreement on Trade in Services. The first is one we probably all use, as we employ the internet or telephone to make contact across the border: *consumption abroad*. I am consuming a service abroad here as I sleep in a hotel or take a taxi. Then there is *commercial presence*. In South Africa we have what we call DS TV: a satellite television company that also dominates the news. McDonalds has a commercial presence in Israel. There is also the *presence of natural persons*: nurses, doctors, educators and IT specialists come from other countries to work in Israel.

The *presence of natural persons* mode of trade is probably the most contentious, because it is quite easy for capitalists to agree on money moving across borders but it is very difficult for them to accept people moving across borders.

What is really at stake, and why should we as women and men pay attention to the World Trade Organization in general, and the General Agreement on Trade in Services in particular? The problem with GATS is that it has the potential to reduce the power of governments to regulate services. That is because by selling services to multinational corporations, governments lose the power to control those services. For women, this means that they may not be able to access or afford a service and that many may lose their jobs. It is very difficult to negotiate with somebody who is trying to make a profit from the particular service you need.

When the state abdicates its responsibility for ensuring that everybody gets a particular service, it is time to question what citizenship means. Opening up public services to competition from private firms is also very problematic in my country. We have opened up health care, we have opened up education. Israel, too, is opening education to the private sector -- in limited ways. But where does it end? As parents, first you contribute a little bit to school sports days, then you contribute a little bit to a school project, then you contribute a little bit to something else, and every single month you find you are contributing to something. At the end of the day, you are paying school tuition and "free education" has disappeared. Those schools where parents are not able to contribute extra out-of-pocket sums become marginal schools, and everybody, of course, wants their kids to go to the best schools. But I would like to ask, what is the role of the state and why should the state not provide services like education for all of us?

The other great danger: foreign corporations come into countries saying they are going to create competition, but what we get are monopolies. When you

have five different telephone companies offering the same rates and the same benefits, that is not competition; that is clearly a monopoly or cartel.

Multinationals are unaccountable to communities. For example, now in my own country, if you don't pay your water bill, they turn off your water. Who are you going to talk to after they cut off your water? Go and tell the private company, "Please, I don't have the money; turn on my water." They don't care - these guys are making a profit. This is what is happening in South Africa, and I hope it's not going to happen in Israel.

Finally, I think we have to keep an eye on our public services, because we as women are the workers, we as women are the users, because trade has differential impacts. We have lower salaries than men. When you begin to liberalize public services, the working conditions of the women employed in them deteriorate. I note that you have export processing zones here in Israel where no trade unionism is allowed. The majority of people who work in such zones are women. And in most places, the conditions are terrible. If you are pregnant you can't go to the health clinic during working hours, even if you have a crisis. For me, the most important thing is that when we turn a service into a commodity and say that a person cannot receive it unless she pays for it, something is wrong with our government, something is wrong with our values. In order to change the values and preserve the things that are important to us, we have to begin to turn trade around so that it becomes an instrument of development that benefits everyone.

I hope you will get excited and passionate in Israel and join the global fight to ensure that public services remain in the domain of the state so that everybody can benefit. Thank you very much.

Orly Vilna'i: Thank you, Mohau, for this fascinating lecture. You haven't finished yet because we have questions. Let me ask the first: Is there any example of a country joining GATS but trying to get out of it after understanding its negative effects?

Mohau Pheko: Nigeria recently became a democratic country after a long period of military governments. When the issue of the WTO was put before the Nigerian parliament, it was totally scandalized, and there was a move by the back benchers, and the junior parliamentarians in particular, to get Nigeria out of the WTO. It is still a raging debate, because obviously junior parliamentarians are not as strong as senior parliamentarians. Nevertheless, Nigeria is the one country that can symbolize the recognition that something is wrong with the international trade system.

Even if the GATS involves benefits for some in the North, there are certainly disadvantages for people living in the "South" of the North, and I know that many countries have actually reversed privatization deals. For example, the energy sector in the state of California is in reversal [after being privatized] because they have lost money. The efficiency model simply didn't work. The same thing happened with the railway system in the United Kingdom. What I want to say about GATS is that when you look at what is happening in the

Union or the US, you find that these countries have **not** privatized their public services, because that would cause an outcry, and absolute outcry. While the most powerful countries are asking us to liberalize our public services, they are having a very rough time liberalizing their own.

In terms of what we can do as women, we don't have to know what the WTO is all about, but we do have to know what is happening to our water sector, what is happening to our education sector. We have to question our parliamentarians, question our finance ministers. I think that if you question them enough they begin to understand that they are being monitored and that perhaps they ought to be careful!

Orly Vilna'i You know what happens when you question them: They give you the answer to an entirely different question!

Sawsan Zaher: Thank you very much for the fascinating lecture. I come from a feminist organization for Arab women, called Kayan [*Being*] located in Haifa. I wanted to ask if there are any other highlights or impacts that are especially relevant for minorities, such as the Arabs in Israel, and whether you can compare those impacts to impacts on minorities in other countries.

Mohau Pheko: I would say that Arab communities in Israel are probably part of the "South" in the North. One of the wonderful things that can happen is the creation of linkages and networks to other parts of the South that allow you to share experiences about what you and they are doing. I think that linking up and networking with other groups is critical.

Barbara Swirski: You mentioned at the beginning of your lecture that trade should contribute to, not hinder development. Can you give a few examples of how you think international trade can contribute to development rather than hinder it.

Mohau Pheko: Trade creates opportunities to generate wealth, but I don't think that wealth should be just for a few people. This is where the role of the state comes in: to ensure that the proceeds of trade are distributed so that those who have the least get some of those proceeds. South Africa is a gold trading country, and yet we still have millions of people who do not have access to water and millions of people who do not have access to electricity. We also export energy to other countries. I think that rather than going just to shareholders, the proceeds could flow back into the communities that still need to be lifted up. This is really critical: here is how trade can become an instrument of development.

I think it is the job of the state to ensure that the wealth of the nation is distributed more evenly. The market cannot do this -- this ghost they talk about as if it were self-correcting. That is why we have states, and I believe that the state must play a role in distributing the proceeds of trade.

פאנל

אורלי וילנאי: אני מזמינה את המשתתפים בפאנל: **ליאור הרמן**, הממונה על הארגונים בינלאומיים והאיחוד האירופי במשרד האוצר; **עו"ד דבי מילשטיין**, מנהלת תחום סחר חוץ בלשכה המשפטית במשרד התמ"ת ו**ברברה סבירסקי** מנהלת מרכז אדוה.

די ברור למה, בסופו של דבר, נכניס את השירותים החברתיים שלנו להסכמים בינלאומיים. בהתחלה מרעיבים את המערכת, ואז מישוהו צריך לטפל בה -- ומכניסים לתוכה ארגונים חיצוניים. אנחנו רואים את תחילתו של התהליך הזה בתוכנית ויסקונסין, ואני מניחה שנראה עוד דברים בעתיד.

מה אנחנו באמת יודעים? עד כמה קיימת שקיפות במידע, כדי שנוכל להלחם על מה שחשוב לנו?

ליאור הרמן, באילו הסכמים ישראל שותפה ולוקחת חלק פעיל מאז 1994?

ליאור הרמן: לא ניתן להצטרף ל-WTO מבלי להצטרף לכל ההסכמים, ולפיכך ישראל לוקחת חלק בכל ההסכמים של ה-WTO. יש לבדוק את תוכנו של כל אחד מההסכמים ואת הרמה אליה הוא מגיע. למשל, ההסכם הנוגע להשקעות אינו הסכם מקיף במיוחד. למעשה, זה תחום שנמצא במבוי סתום ב-WTO.

אורלי וילנאי: עד כמה אנחנו רחוקים ממכירת השירותים החברתיים לנו?

ליאור הרמן: רחוקים מאד.

אורלי וילנאי: תשכנע אותי, בבקשה.

ליאור הרמן: מה ששמענו ממוהא, לגבי מדינות מתפתחות, נכון.

ישראל נמצאת במקום אחר לחלוטין, בינתיים, ואני משוכנע שאנחנו הולכים ומתקדמים בכיוון. ישראל היא מדינה מפותחת, וזו נקודת הייחוס שלנו. כשבוחנים מה ישראל שואפת להשיג במדיניות המסחרית שלה, ומה היא שואפת להשיג מהסכם ה-GATS -- התשובות קצת שונות. אסור לחשוב שממשלת ישראל מפקירה את האזרחים שלה במשא ומתן.

אורלי וילנאי: עד כמה הממשלה עומדת על עקרונות אזרחיה? עד כמה התחום הזה של שירותים חברתיים הוא קו אדום?

ליאור הרמן: ישראל לא מתכוונת לפתוח את השירותים החברתיים שלה למשא ומתן. במהלך הדיונים התקבלו כל מיני בקשות ממדינות כמו ארצות הברית, קנדה, פנמה, האיחוד האירופי. אנחנו מאמינים בשקיפות מירבית, וחשפנו בפני הציבור את הבקשות מישראל ואת ההצעה הישראלית. נערך בנושא דיון בוועדת הכלכלה בכנסת, לפני כשנה. השירותים החברתיים אינם חלק מהסכם ה-GATS.

אורלי וילנאי: איזו בקשה כן היתה? איזה נושא דחיתם?

ליאור הרמן: המילה "דחינו" היא קצת בעייתית, מכיוון שהמשא ומתן עדיין מתקיים. הגשנו את ההצעה הראשונית שלנו. הצענו לפתוח סקטורים בתחום השירותים העסקיים, כמו עריכת דין, אדריכלות, ייעוץ מס, שירותי הפצה כמו קמעונאות, סיטונאות, שירותים שנלווים לבנייה, תקשורת, איכות הסביבה ומחשבים.

הערה מהקהל: האם יש נציגות נשים במשא ומתן?

ליאור הרמן: כשאנחנו נמצאים בשלב המשא ומתן אנחנו פונים לסקטור העסקי, לשם קבלת בקשות, כדי לגבש את הדרישות שלנו ממדינות אחרות. אנחנו מנסים לזהות את השווקים בחו"ל אליהם ספקי שירותים ישראליים יוכלו להכנס. כמובן, שיש לכך השלכות מבחינתנו: הגדלת היצוא הישראלי, פתיחת מקומות עבודה, הגדלת התחרותיות - יש לנו לא מעט מה להרוויח.

במקביל, מתבצע תהליך התייעצות רחב עם משרדי הממשלה ועם הארגונים, לרבות ארגונים לא ממשלתיים.

אורלי וילנאי: אין התייעצות עם הלקוחות.

הערה מהקהל: ואין התייעצות עם מקבלי השירותים.

אורלי וילנאי: אותו קהל לא מקבל ייצוג, כמו בדיונים על התקציב.

ליאור הרמן: זה לא נכון. הנושא עלה לדיון בועדת הכלכלה בכנסת, נכחו שם ארגונים חברתיים, בהם ארגונים ירוקים.

אני מייחל שהקשר עם הארגונים החברתיים והירוקים יתחזק ואני מאד מקווה שהערב הזה מהווה יריית פתיחה בכיוון.

המקרה הישראלי שונה משאר המדינות - ישראל היא דוגמה למדינה שהליברליזציה שינתה אותה באופן חיובי, מקצה לקצה. אנחנו לא מדינה אגררית קטנה. ישראל היא מדינה שעשתה טרנספורמציה מדהימה לכלכלת טכנולוגיה, לכלכלת שירותים.

שירותים מהווים 70% מהתוצר של ישראל. 70% מהתעסוקה הישראלית היא בשירותים, 77% מהערך המוסף של התוצר מגיע משירותים. כלומר, הנפח של השירותים גדול מאוד.

אם בוחנים את סחר החוץ הישראלי, אפשר לראות שישראל היא יצואנית גדולה של שירותים. 1% מכלל הסחר העולמי בשירותים הוא של ישראל. לשם השוואה, חלקו של האיחוד האירופי מהווה כ- 20% מהסחר העולמי בשירותים. כשמשווים בין הסחר הפנים אירופי, משק שהוא בן 450 מיליון איש, לבין האחוז הישראלי של משק של 6.5 מיליון איש, רואים, שכנראה של ישראל יש מה להציע ומה להרוויח.

בהסכם ה-GATS אנחנו מנסים למצות את הפוטנציאל הישראלי, ולהגדיל את היתרון היחסי שלנו, לחדור לשווקים אחרים ולהגדיל את התעסוקה.

הגדלת התעסוקה בתחום השירותים יכולה להתבצע לא רק על ידי יצוא אלא גם על ידי יבוא של שירותים.

ישראל אינה פתוחה לתנועת עובדים חופשית מחו"ל, למעט "עובדים מחוללי צמיחה", כלומר, מנהלים או מומחים שיכולים ליצור מקומות עבודה. לכן, אנחנו מנסים לתעל את מי שבא לספק שירותים בישראל לאופן אספקה של "נוכחות מסחרית" - הקמת חברה בישראל, שמעסיקה עובדים ישראליים.

האינטרס הוא להגביר את התחרות, להשיג מוצרים זולים יותר. היום משרד האוצר פרסם את דו"ח ועדת בכר, בו קיים נסיון לשבור את הריכוזיות בשוק ההון.

אורלי וילנאי: מה שאתה מתאר כהצלחה מסחררת, יכול לפתות אותנו להמשיך הלאה. כלומר, אם ישראל מהווה אחוז כל כך נכבד מהסחר הבינלאומי, והצטרפות לאותם הסכמים גורמת לנו לרווחים נאים, יכול להיות שכדאי לפתוח את תחום השירותים החברתיים למסחר בינלאומי.

מטריד אותי, שאנחנו לא באמת יודעים במה אתם מתעסקים. הבאתי את הדוגמאות של קופות החולים וקרנות הפנסיה, שנמצאות תחת הגדרה מאד מעורפלת. יתכן שאתם מתעסקים ב"שירותים פיננסיים", אך למעשה אתם מוכרים את שירותי הבריאות של מדינת ישראל?

ליאור הרמן: אם נבדוק את החוק ואת המחוייבויות של ישראל, ניווכח שלא התחייבנו לאספקה חופשית של שירותי ביטוח בישראל, מעבר למה שחוק ביטוח בריאות ממלכתי מאפשר. ניתן לבדוק זאת בסעיף 14, 15 לחוק.

קיימת תפיסה מוטעית לגבי ה-GATS, לא רק בישראל, כאילו יש לחץ מאד גדול מצד מדינות שונות, לפתוח את כל השירותים לסחר בינלאומי.

כל הצעדים שישראל עשתה עד כה הם בפועל מיסוד של צעדים שנעשו ממילא. תוכנית החשיפה למסחר בינלאומי נולדה במנותק מהסכם GATS, וכך לגבי הליברליזציה במט"ח.

לדעתי, ההסכם מאד גמיש. מדינה מתחייבת רק לסקטורים מסויימים. כתוצאה מכך, יהיו מי שיטענו שההסכם אינו מייצר מספיק לחץ לפתוח את השירותים לגורמי חוץ. מעט מדינות יפתחו את הסקטורים שלהן בסבב המשא ומתן הנוכחי. אנחנו לרוב מתחייבים לדברים שממילא עשינו.

אורלי וילנאי: עו"ד מילשטיין, ליאור מצביע על חוק ביטוח בריאות ממלכתי, אבל אנחנו יודעים מה קורה לחוקים במדינת ישראל - הם נעלמים בחוק ההסדרים: משנים אותם בלי דיון ציבורי. האם את יכולה לומר ששומרים על איזון בין האינטרסים של מדינת ישראל מחד ועל היותנו חלק מהמערכת שאנחנו חתומים עליה מאידך?

עו"ד מילשטיין: חשוב להבין את הטכניקה של ה-GATS. ההסכם מחולק לשניים: ההוראות הכלליות, ולוח המחוייבות שמצרפת כל מדינה ומדינה.

אמצעי האספקה של השירותים מחולקים לארבעה אופני אספקה.

GATS מתקיים רק כשהמדינה מקבלת על עצמה מחוייבות, שהיא לפי כל אופני האספקה וגם לפי התת סקטורים. יש קלסיפיקציה בינלאומית כדי שתהיה שפה משותפת בין המדינות. כך, כאשר מדובר על שירותי בריאות או על שירותי חינוך, יש הגדרות המשמשות את המשא ומתן. בתוך שירותי החינוך, יש תת חלוקות, ומדינה יכולה לאפשר כניסה של חברות זרות באספקת שירותים לגילאים מסויימים בלבד. כשהמדינה פותחת את השוק שלה למשק של ה-GATS, היא לא חייבת לכלול את כל שירותי החינוך או כל שירותי הבריאות בהסכם.

אורלי וילנאי: זה לא הסכם כובל? כל מדינה יכולה להחליט?

עו"ד מילשטיין: כן. לדוגמא, היא יכולה לחתום על הסכם לגבי שירותי שליחויות של דברי דואר שהם מעל 500 גרם. לא כל שירותי הדואר כלולים. מדובר על תת סקטור מאד מוגדר, וזה לפי בחירת המדינה.

מדינה יכולה לשמור לעצמה מגבלות, או רגולציה, גם בסקטור לגביו התחייבה, כדי להמשיך לפקח על אותו השירות. לעומת זאת, המדינה יכולה להחליט שלא לקבוע תנאים מגבילים על סקטור מסויים.

אורלי וילנאי: עד כמה זכויות אדם מהוות מגבלה בהסכמים האלה? למשל, בכל הקשור להעסקת עובדים?

עו"ד מילשטיין: במדינת ישראל יש תקנות, שחייבים לשלם ביטוח לאומי גם לעובד זר. אין כאן שום דבר ששולל את הסמכות של המדינה להמשיך לפקח. יש domestic regulation בהסכם ה-GATS -- כל מדינה יכולה להמשיך ולהפעיל את התקנות הפנימיות שלה.

אורלי וילנאי: היא לא מחוייבת לוותר על התקנות שלה מתוקף ההסכם?

עו"ד מילשטיין: לא.

אורלי וילנאי: כלומר, מדינה יכולה להחליט לשמר את הרגולציה שלה?

עו"ד מילשטיין: את שואלת, אם ניתן להפלות אדם זר לאחר שהותר לו להכנס לישראל?

אורלי וילנאי: אני שואלת, אם נשמרות זכויות אדם בסיסיות?

עו"ד דבי מילשטיין: אני לא יודעת אם ה-GATS עוסק בכך. אני מניחה שזה התחום של ה-International Labor Organization. שמענו כמה פעמים את הנציגים של הקהילה האירופית מביעים אכזבה גדולה מההצעה של ישראל בסבב המשא ומתן הנוכחי, כי לא עמדנו בציפיות של הקהילה האירופית, שהיתה רוצה לפתוח את הכל. לדעתי זו בשורה טובה לנוכחים כאן.

אורלי וילנאי: כאשר, נאלצת פעם להתמודד באחת מהועידות עם מטען ששלחו אותך איתו, והרגשת שהמטען הזה עושה נזק לאזרחים שאת אמורה לייצג?

עו"ד מילשטיין: בפירוש לא. הארגון של ה-WTO כולל גם במזכירות וגם בנציגויות הרבה נשים.

אורלי וילנאי: ברברה, יש מעין תחושה אופורית, לפחות ממה שאנחנו שומעים מנציגינו בוועדות. אין סכנות, שומרים על הזכויות שלנו, שומרים על החוקים. יכול להיות שאנחנו רק מרוויחים מזה?

ברברה סבירסקי: טוב לשמוע שהנציגות הישראלית עובדת בהדרגתיות ולא מוכרת את כל השירותים החברתיים. מצד שני, שמענו ממוהא שגם ה-WTO עובד לאט ובהדרגתיות. זאת אומרת, שמה שלא נידון היום יכול לעמוד לדיון בעתיד. אני אדגים זאת בשירותי הבריאות. ישראל אמנם לא הציעה לפתוח את שירותי הבריאות לתחרות בינלאומית. אבל, יש חלקים של שירותי הבריאות שנמצאים בקטיגוריות אחרות. למשל, ביטוח בריאות שייך לקטגוריית "השירותים הפיננסיים". אם הבנתי נכון, חברות ביטוח זרות רשאיות למכור ביטוח בריאות, אך לא במסגרת חוק בריאות ממלכתי. נכון?

ליאור הרמן: נכון.

ברברה סבירסקי: היום, אפשר למכור ביטוח מסחרי לאזרחי ישראל. קיימות ארבע קופות חולים, הפועלות ללא מטרות רווח, וכיום אין מקום לכניסת חברות זרות. לצערי, בחוק ההסדרים לשנת 2005 יש הצעה לפתיחת מכרז לחברות ישראליות להקמת קופת חולים

חמישית למטרות רווח. מי שיזכה הוא מי שיציע שירותי בריאות, במסגרת חוק הבריאות, בזול יותר. אם ההצעה תאושר, בעוד ארבע שנים הקרקע תהיה מוכנה לכניסה של קופות חולים של חברות ביטוח זרות לישראל, חברות שימכרו ביטוח בריאות במסגרת חוק ביטוח בריאות ממלכתי ואז, הכסף שגובים מאיתנו עבור חוק בריאות יחולק לא רק לארבע קופות הפועלות ללא מטרות רווח, אלא גם לחברה מארצות הברית או מקנדה או מהאיחוד האירופי, שמעוניינת למכור לנו ביטוח בריאות במסגרות אחרות.

דיון בהשתתפות הקהל

ד"ר יוסי דהאן: שמענו את ההרצאה המאלפת של מוהא ואת הדברים של נציגי השלטון. מוהא העלתה שאלות של צדק חלוקתי, כיצד מתחלק העושר, מה קורה לנשים, שאלות של שקיפות, שאלות של דמוקרטיזציה.

מה שנציגי השלטון טוענים, שבשנות החמישים היה נורא ועכשיו ממש פנטסטי. הם אינם תוהים מה קורה לחלוקת ההכנסות כתוצאה מסחר בינלאומי, אבל זאת שאלה חשובה. אני זוכר שרן כהן, כשהיה שר התעשייה, שהיה אמור להיות פרוגרסיבי, נשאל לדעתו, על המהומות בסיאטל. הוא ענה, שהוא לא מבין למה כל החוליגנים שם עושים ברדק. כל מי שנגד, מתנגד למהלך פרוגרסיבי שאסור לעצור אותו. כלכלן חשוב, פול סמואלסון, חתן פרס נובל לכלכלה, מעלה תהיות במאמר כלכלי, שאולי הסחר פוגע מאד קשה, בטווח הקצר, בשוק העבודה האמריקאי, ובשווקי עבודה אחרים. השאלות הללו קיימות אצלכם?

למרות פגישותיכם עם ארגון ירוק כלשהו, ברור שמדובר בתהליך של אנשי ממשלה הקשורים בקשרים מאד הדוקים עם אנשי עסקים שלא מעניינת אותם רגולציה. לשר האוצר יש פוביה לרגולציה אז כל המהלכים שאתם עושים כנראה גם מפריעים לו. בפועל, כבר יש שתי דוגמאות לתהליכי הפרטה, בהם מעורבים גורמים בינלאומיים: בתי הסוהר ותוכנית ויסקונסין.

ליאור הרמן: מדיניות ההפרטה ופתיחת חלק מהשירותים הציבוריים לאספקה על ידי הסקטור הפרטי מהווים בסיס לדיון רחב. אנחנו התחייבנו להכניס עובדים רק במסגרת פנים תאגידית, כלומר, חברה תוכל להביא עובדים שהם מנהלים בכירים או מומחים, תוך הסתייגות, כדי שלא כל טבח תאילנדי ייקרא מומחה. לא כל מה שהממשלה עושה הוא חלק מהתחייבות בהסכם בינלאומי. יכול להיות שיש חששות שאתה מעלה שהם מוצדקים.

לסוגיות של צדק חלוקתי יש משמעות בהקשר של GATS, מאחר ואנחנו עוסקים בהשפעה על נשים, וקיימים לפחות חמישה רבדים כאלו:

נשים כזממות, נשים כצרכניות, נשים כמועסקות, חתך האוכלוסין והחתך הגאוגרפי.

לגבי נשים כזממות, אם אנחנו מצליחים למכור יותר בחו"ל, גם הן מרוויחות.

אורלי וילנאי: חמש נשים מרכזיות שמחזיקות הון גדול.

חנה בית הלחמי: נשים יזמות אינן מקבלות סיוע, ונתקלות בהרבה יותר מכשלות מאשר גברים יזמים. זה כולל את כל מערכת היחסים שלהן עם בנקים, מערכת האשראי וכו'.

ליאור הרמן: לא אתייחס מאחר ואין לכך קשר למדיניות הסחר של ישראל.

אורלי וילנאי: במדיניות הסחר של ישראל יש תועלת לבעלי הון? כמה נשים הן בעלות הון?

ליאור הרמן: כשחברה כמו אינטל מעסיקה בישראל אלפי עובדים, חלק משמעותי הן נשים. מהנתונים על העסקת נשים, למדים שמרבית הנשים מועסקות בתחום השירותים. 50%

מהנשים מועסקות בשירותים הציבוריים. תחום זה אינו נכלל ב-GATS, ונכון לעכשיו אין כוונה לכלול אותו. החלק השני המשמעותי -- 16% מהנשים עוסקות בתחום השירותים העסקיים והשירותים הפיננסיים. אני ממליץ לקרוא את אילת ויונג, שאינה מגיעה ממדינות שתומכות בליברליזציה או ליברליזציה דורסנית, והיא עצמה מעידה על כך שאופן האספקה חוצת הגבולות, ואופן האספקה של נוכחות עובדים, הם אופני האספקה המשמעותיים ביותר לנשים.

העובדים הזרים שמגיעים לישראל, מגיעים לענפי הבנייה והחקלאות, בהם מועסקות פחות נשים, אך גם לענפי הסיעוד, ובתחום זה יש פגיעה בנשים. אנחנו לא בורחים מהאחריות שלנו בהקשר הזה. הסחר בשירותים מסיט את כוח העבודה הישראלי: נשים מסקטורים בהם רמת ההכנסה נמוכה, כמו ענף הסיעוד, עוברות לסקטורים שבהם רמת ההכנסה גבוהה יותר. זו נקודה מאד משמעותית מבחינת חלוקת ההכנסות.

אורלי וילנאי: הן יהפכו להיות יזמות בחו"ל?

ליאור הרמן: אם כח העבודה הישראלי עובר להתמחות בתעשייה, ה"י טק או תעשייה מוטת טכנולוגיה, אלו תחומים בהם רמת ההכנסה גבוהה יותר. אמנם, אשה שעבדה בתחום הסיעוד כנראה לא תהיה מתכנתת מחשבים. יש כאלה שנפגעים, אבל אם המשק מתפתח בכיוון של תעשיות ושירותים מוטי טכנולוגיות, רמת ההכנסה הולכת וגדלה. בהקשר של אופן אספקה חוצה גבולות, לנשים יש מה להציע, מאחר והשימוש בטכנולוגית מידע או טלקומוניקציה ואינטרנט מאפשר לשירותים בהם מועסקות נשים לפעול מעבר לגבול, בין אם בשירותים מקצועיים או בשירותים פיננסיים. למשל, בתחום מתפתח כמו e-health, המעסיק הרבה נשים, בדיקות רפואיות שמבוצעות במדינה אחת מאובחנות בישראל.

בכל מהלך של חשיפה יש נפגעים, אך לפי הניתוח שלנו, הנזק שיגרם לנשים מועט. המדינה מקנה רשת בטחון למי שנפגע בתהליך. רצוי להשקיע יותר בחינוך טכנולוגי ובחינוך מדעי, בהכשרה מקצועית, בהסבות, בתוכנית ויסקונסין ובתשתיות. השקעה בתשתית תחבורתית, מאפשרת למי שמאבד את מקום עבודתו לנסוע למקום אחר בדרך קלה ונגישה.

אורלי וילנאי: אנחנו יודעים מה צריך, אנחנו גם יודעים מה לא נעשה.

ליאור הרמן: לטענתי, מדינת ישראל עושה זאת. אם השירותים הופכים ליותר זולים ונשים הן צרכניות מרכזיות, זה פועל לטובתן, ואנחנו באותו שוק אמורפי, בתפקיד כפול-כצרכנים וכעובדים וגם, אולי, כיזמים.

בדקתי את הנתונים וניסיתי לראות מה תהיה ההשפעה על נשים יהודיות לעומת נשים ערביות, ולדעתי הפגיעה בנשים ערביות תהיה נמוכה יותר. יותר נשים ערביות עוסקות בשירותי רווחה, אותם שירותים שמבחינתנו הם טאבו ולא יפתחו לסחר בינלאומי.

אורלי וילנאי: אתם מדברים על נתונים אחרים לחלוטין ממה שאנחנו מכירים.

דוברת: מדבריתם ניתן להתרשם שהכל טוב ויפה, אך לא ברור על פי איזה קריטריונים אתם עובדים, מה הקו האדום מבחינתכם? מהם הדברים שלא פותחים לסחר בינלאומי? אתם אומרים שאתם לא מוציאים החוצה את שירותי החברה, אבל תכנית ויסקונסין היא הוכחה לכך שהשירותים החברתיים כן נפתחו בפני זרים.

אורלי וילנאי: אני חושבת שזה מה שליאור ניסה להסביר, שתכנית ויסקונסין אינה חלק מההסכמים.

דוברת: אני אשמח אם תגידו שתכנית ויסקונסין לא נמצאת בהסכם, ואיך חברות מחו"ל נכנסות לכאן בדרך אחרת? באיזו מידה ההסכם יכסה את ההתערבות הגלובלית בתוך מדינת ישראל, מהם הקריטריונים שלכם ואיפה הקו האדום, כי נראה שהדברים מאד שרירותיים.

עו"ד מילשטיין: עד עכשיו ניהלנו את המשא ומתן והכנו את ההצעה של ישראל על פי הקריטריון של מה שהחקיקה הישראלית הנוכחית קובעת לאותו תחום. לא נטלנו על עצמנו ולא הצענו משהו שאינו משתקף בחקיקה של ישראל.

דוברת: מה המדיניות שלכם מבחינה חברתית, לא מבחינת הסטטוס קוו?

עו"ד מילשטיין: אנחנו לא קובעים את המדיניות. תפקידנו לנהל את המשא ומתן לפי הכללים של ה-GATS. אנחנו מדברים על שני מישורים נפרדים: מישור אחד, המישור הפנימי - המדיניות של מדינת ישראל, החקיקה הפנימית, איך אנחנו רוצים לעשות חלוקה צודקת של העושר. המישור השני הוא GATS, המשקף את המדיניות של מדינת ישראל.

ליאור הרמן: צריך לשים לב ששירותים שהמדינה עצמה צורכת לא נמצאים בהסכם הזה. רכש ממשלתי אינו חלק מההסכם. "מוכרת העפרונות מחיפה" לא תפגע כתוצאה מהסכם ה-GATS, אך יתכן שהיא תפגע מהסכם אחר שישראל חברה בו, שהוא הסכם ה-GPA שמשקף את מדיניות הרכש הממשלתי.

דוברת: אני מקווה שאתם מאמינים במה שאתם אומרים כי זה נשמע שאתם מנסים למכור לנו קלישאות. כל השירותים הזולים הללו גורמים להורדת שכר הנשים שוב ושוב, ואתם לא מתייחסים לזה. נשים שהיו בשירותי הסייעות, או בשירותי הנקיון, או בשירותי החינוך מצאו שהמשכורות שלהן ירדו. השאלה היא, האם בין החוקים שאתם מדברים עליהם יש חוק שמדבר על שכר מינימום לעובדים זרים, על מתן זכויות אנוש ותנאי עבודה שיבטיחו תחרות שווה בינם לבין עובדים שלנו? האם אתם מדברים על הניצול של עובדים זרים ע"י מעסיקים, שמדינת ישראל מעודדת על ידי גירוש עובדים זרים?

ליאור הרמן: השאלות האלה מציבות אותנו במקום מביך, מכיוון שזה לא נמצא בהסכם. כשאנחנו עוסקים בהסכם אנחנו לא עוסקים בסוגיות האלה. דווקא ב-WTO, כשניסו לקדם את הנושאים האלה, הדבר נתפס על ידי מדינות מתפתחות כמשהו שמייקר מבחינתן את הייצור של השירות. מבחינה אמפירית לא הוכח שמדינות שמנסות לוותר על זכויות סוציאליות מייצאות יותר. אני לא חושב שיש פה case אמיתי. בכל מקרה, הנושא הזה לא נמצא בהסכם GATS.

ישראל יש מה להציע ומה להרוויח במשחק הזה. יש השפעות שליליות שנובעות מהמשחק ואנחנו מנסים לאזן אותן. זה לא קורה דרך הסכם ה-GATS אלא באמצעות חקיקה שאמורה להגן על הדברים האלה. למשל, ישראל הצטרפה לפני שנתיים להצהרת ההשקעות והחברות הרב לאומיות של ארגון ה-OECD, שנועדה לקבוע תנאים בין חברות רב לאומיות שמגיעות לעבוד בישראל. אחת הדרישות היתה לשמור על זכויות סוציאליות; אחרת היתה לא לפגוע בסביבה. יש ניסיון לאזן את הנושאים האלה, אך לא בתחום ה-GATS.

אורלי וילנאי: בקיצור, אנחנו נמצאים במגרש עם חצי נבחרת חולה. זה מה שמבדיל אותנו ממדינות אחרות.

תמר קינן: אמרת שהשירותים הציבוריים בישראל הם לא למשא ומתן ומזה הבנתי שהם גם לא הופרטו עד כה. בנושא הסביבתי, כל שירותי הביוב כן נמצאים כבר במחויבות של ישראל. נכון?

ליאור הרמן: לא כל שירותי הביוב. שירותי ביוב מסויימים. אנחנו לא מחוייבים על כל שירותי הביוב, בכל אופני האספקה שלהם ובכל הצורות השונות.

תמר קינן: בהסכם יש התחייבות גורפת להפרטת שירותי הביוב.

ליאור הרמן: לא מדובר על הפרטה.

תמר קינן: לא להפרטה, סליחה, לפתיחה.

ליאור הרמן: הטרמינולוגיה, למרות שאנשים מנסים לברוח ממנה, מאד חשובה.

תמר קינן: יש הפרטה של שירותים ציבוריים בישראל. מה קורה כשהאיחוד האירופי דורש את הפרטת שירותי המים - איך אתם מגיבים?

ליאור הרמן: במשא ומתן אנחנו לא משנים שום דבר מבחינת המדיניות של ישראל.

תמר קינן: אבל אולי המדיניות של מדינת ישראל תשתנה?

ליאור הרמן: הבקשות שקיבלנו לא הביאו לשום שינוי במדיניותה של ישראל, לא שינוי בחקיקה ולא שינוי במדיניות.

תמר קינן: אבל אם המדיניות הזאת תשתנה כבר אי אפשר יהיה לשנות את ההסכמים.

ליאור הרמן: לא, כי זה לא אומר שאנחנו מתחייבים.

עו"ד מילשטיין: אם המדיניות הפנימית משתנה, איננו חייבים בהכרח לפתוח שירות כלשהו לסחר בינלאומי.

דוברת: רציתי להזכיר את המתפרות שעוברות לעזה ולירדן וכתוצאה מכך נשים מפוטרות ולא עובדות. רק אתמול ראינו נשים חד הוריות שעבדו בחפירות ארכיאולוגיות ואין להן אפשרות לעבוד.

עו"ד מילשטיין: בעיית המתפרות לא נוצרה כתוצאה מהסכמי ה-GATS. זו בעיה שקשורה ליבוא של סחורות, לא יבוא של שירותים.

דובר: אמרת שהמצב במגזר הערבי הרבה יותר טוב מאשר במגזר היהודי. לא הבנתי את זה.

ליאור הרמן: לא לכך התכוונתי. אמרתי, שנשים ערביות מועסקות בעיקר בשירותי חינוך ושירותי בריאות, רווחה וסעד, כשהשירותים האלה הם לא לפתיחה במשא ומתן. על פניו עושה רושם שבמשא ומתן בהסכם ה-GATS נשים ערביות לא אמורות להפגע, כי השירותים האלה לא אמורים להפתח לסחר בינלאומי.

ניצה ברקוביץ': באיזה שהוא שלב היה נדמה כאילו יש לנו שיח של חרשים. עלו שאלות שנגעו לצדק חלוקתי ושוויון ואתם אמרתם שאלו נושאים מאד חשובים אבל אינכם עוסקים בהם. אמרתם לאנשים "העבודה שלנו כזאת וכזאת ויש לנו קריטריונים כאלה וכאלה". אנשים מהקהל ניסו להעלות את ההשלכות החברתיות הכלליות שנוגעות לצדק חלוקתי, שנוגעות לשוויון, ונוגעות להשלכות של ההסכמים האלה על קבוצות שונות באוכלוסיה, ולהעלות את זה לתודעה של אנשים כמוכם, שמכינים את ההסכמים האלה. הם מבקשים מכם לא לקבל את ההנחה שאלה שני דיונים נפרדים.

אורלי וילנאי: תודה רבה. אנחנו צריכים לקוות ולהאמין שההבטחה שקיבלנו תשאר בעינה והשירותים החברתיים שעדיין לא נפתחו לסחר בינלאומי -- לא ייפתחו.

הערה לסיום.

יש אנשים שאומרים, שאם יכנסו לישראל בעלי הון מהעולם, אולי נצליח להשתחרר מכמה משפחות בעלות הון ששולטות כאן במדינת ישראל.

נסו לדבר עם נוחי דנקנר על זיהום האוויר בכיתן דימונה, נסו לדבר עם האחים עופר על עובדי הקבלן, וחישבו, מה יקרה אם תנסו לעשות את זה עם ביל גייטס.

תודה רבה לכולם.

מרכז אדוה, ת.ד. 36529, תל-אביב 61364, טל. 03-5608871, פקס. 03-5602205

Fax. 03-5602205, Adva Center, POB 36529, Tel Aviv 61364, Tel. 03-5608871

e-mail: advainfo@bezeqint.net